

Tijd voor verandering?

2011

**Afstudeeronderzoek
Nick Markies
S1008958
Mei 2011**

Christelijke Hogeschool Windesheim, opleiding SPH

Tijd voor verandering?

“In hoeverre sluit de methodiek die wordt geboden op de Kortverblijfgroep Parada aan bij de huidige doelgroep?”

Auteur

N.A. Markies
S1008958

Publicatie

Mei 2011

Opleiding

Sociaal Pedagogische Hulpverlening

Begeleiders

Jan Hulzebosch – afstudeerbegeleider, Christelijke Hogeschool Windesheim
Bianca Holvast – opdrachtgever, teamleider LSG-Rentray Joozt
Annelot Veenendaal – pedagogisch medewerker LSG-Rentray Joozt, Parada en BMT

Meewerkende instanties



Christelijke Hogeschool Windesheim
Campus 2-6
8017 CA Zwolle
Tel. 088 - 469 99 11



LSG-Rentray alle zorg voor jeugdzorg

LSG-Rentray JOOZT
bezoekadres: Postweg 80, De Glind
Postbus nr. 130
3770AC Barneveld

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Inleiding	2
HOOFDSTUK 1	6
1. Wat is de huidige doelgroep van Parada? (Doelgroepanalyse)	6
1.1. Onderzoeksmethoden	6
1.2. De resultaten	6
1.2.1 Cliëntkenmerken	7
1.2.2 Kader van de hulpverlening	7
1.2.3 De hulpverleningsgeschiedenis	8
1.2.4 Welke problematieken zijn er?	8
1.2.5 Wat is de gemiddelde doorlooptijd?	9
1.2.6 Welke vervolghulp ontvingen jeugdigen na Parada?	9
1.3. De theorie	10
1.3.1 Hechtingsproblematiek	10
1.3.2 Gedragproblematiek	12
1.3.3 DSM IV classificaties	13
HOOFDSTUK 2	14
2. Welke methodieken worden er geboden op Parada?	14
2.1. Theoretische uitgangspunten	14
2.1.1 De ontwikkelingspsychologie	14
2.1.2 Orthopedagogische opvoedingstheorieën	15
2.1.3 De systeemtheorie	15
2.1.4 De leertheorie	16
2.2. Onderzoeksmethoden	17
2.2.1 De vragenlijst	18
HOOFDSTUK 3	20
3. Welke programma's werken voor jeugdigen behorende tot de doelgroep van Parada?	20
3.1. Inleiding	20
3.2. Onderzoeksmethoden	20
3.3. De theorie	21
3.4. Effectieve programma's	22
3.5. Begeleiding	26
3.5.1 Basishouding van de groepsleider	26
3.5.2 Taken van groepsleiding	27
HOOFDSTUK 4	30
4. Waar liggen de krachten en aandachtspunten volgens de vervolghulpverlening?	30
4.1. Onderzoeksmethoden en resultaten	30

HOOFDSTUK 5	31
5. De conclusie.....	31
5.1. De huidige doelgroep van Parada	31
5.2. Welke methodieken worden er geboden op Parada?	31
5.3. Welke methodieken werken voor jeugdigen behorende tot de doelgroep?	32
5.4. Waar liggen de krachten en aandachtspunten volgens de vervolghulpverlening?	32
HOOFDSTUK 6	33
6. De aanbevelingen	33
Literatuurlijst	34
7. Bijlage 7 Beoordelingslijst onderzoeksprojecten	1
8. Bijlage 8 Beoordelingslijst onderzoeksprojecten voor de opdrachtgever.....	8

Voorwoord

Het onderzoeksverslag dat voor u ligt is het eindproduct van de opleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening (SPH), die ik gevolgd heb aan de Christelijke Hogeschool Windesheim te Zwolle.

Ik wil alle collega's, en met name Annelot, Manon en Bianca, bedanken voor hun kritische meelezen en alle ondersteuning die ik heb mogen ontvangen.

Mijn dank gaat ook uit naar Jan Hulzebosch voor alle jaren studiebegeleiding en de begeleiding tijdens dit onderzoek.

Ik wens u veel lees plezier.

Nick Markies

Inleiding

Sinds februari 2006 ben ik, de onderzoeker, werkzaam bij LSG-Rentray Joozt, locatie de Glind op de Kortverblijfgroep Parada. LSG-Rentray is een multisectorale jeugdzorgorganisatie. Joozt is één van de werkstichtingen van LSG-Rentray en is actief binnen de provincie Gelderland en Utrecht. De hoofdlocatie bevindt zich in de Glind, gemeente Barneveld. Joozt heeft een groot zorgaanbod. Het biedt jeugdhulp in de vorm van intensieve ambulante hulpverlening, ouderbegeleiding, ambulante interventie, spoedzorg, wijkgerichte justitiële jeugdzorg, begeleid kamerbewoning, familietherapie, gezinshuizen, leefgroepen, dagbehandeling, Beter Met Thuis en kortverblijf groepen. Deskundige hulpverleners van Joozt kunnen verschillende werkvormen inzetten om jeugdigen en hun ouder(s)/verzorger(s) te ondersteunen op weg naar volwassenheid.

Missie

LSG-Rentray Joozt kan en wil op deskundige wijze ondersteunen bij opvoeden en opgroeien in situaties waarin belemmeringen plaatsvinden en gaat uit van het fundamentele recht van ieder kind op verzorging, opvoeding en ontwikkeling.

Visie

LSG-Rentray Joozt biedt professionele ondersteuning aan jeugdigen en opvoeders om voldoende richting te kunnen geven aan het eigen bestaan. De professionele ondersteuning helpt deze jeugdigen en opvoeders zodanig dat zij zich verder kunnen ontwikkelen. Deze ondersteuning is er altijd op gericht de competentie van de jeugdigen en hun opvoeders te vergroten en het bestaande (of nog te ontwikkelen) sociale netwerk te versterken.

De Glind

De Glind is een klein, boomrijk dorp op het platteland waar de gemeenschap voor een deel bestaat uit gezinshuizen en leefgroepen, waar kinderen met ernstige psychosociale problemen een thuis vinden. Binnen De Glind wordt een geïntegreerd intensief behandel aanbod gerealiseerd. Jeugdigen wonen voornamelijk in gezinshuizen en leefgroepen. Van daaruit wordt de school bezocht en een vrijetijdsprogramma georganiseerd.

Parada

De Kortverblijfgroep Parada is bedoeld voor jeugdigen van 6 tot 14 jaar, voor wie een veilige woonplek met observatiemogelijkheden nodig is. Op de groep is plaats voor acht jeugdigen en één noodbed. De duur van de plaatsing is maximaal zes maanden.

Doelstellingen van de Kortverblijfgroep:

- Het bieden van een tijdelijke en veilige woonplek gericht op verzorging en observatie.
- De jeugdige tot rust te laten komen en het tijdelijk ontlasten van het gezin van herkomst.
- Helpen bij het acceptatieproces van de (tijdelijke) uithuisplaatsing.
- Inzicht verkrijgen en geven in de problematiek van de jeugdige en de gezinsproblematiek.
- Advies uitbrengen over de gewenste vervolgsituatie.

Werkwijze

De jongeren worden opgevangen in een leefgroep gericht op opvang, verzorging, begeleiding en observatie m.b.t. wonen, school en vrijetijdsbesteding. Binnen de Kortverblijfgroep is een team van pedagogisch medewerkers werkzaam. Zij zijn verantwoordelijk voor de dagelijkse zorg en opvang van de jeugdige. Door hun omgang met de jeugdige is het mogelijk meer inzicht te krijgen in hun gedrag en ontwikkelingsniveau. Zij werken onder begeleiding van een teamleider. Een behandelcoördinator (gedragswetenschapper) is verantwoordelijk voor het hulpverleningsproces en verricht waar nodig psychodiagnostisch onderzoek.

Methodische visie*Competentiegericht*

De jongere wordt vanuit de methodische werkwijze competentiegericht aangesproken en begeleid. Er wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de wensen van de jongere en de krachten en mogelijkheden die de jongere in huis heeft. De groepsleiding hanteert hierbij interventies die gericht zijn op het versterken van nieuw en adequaat gedrag van de jongere, en het afremmen of stoppen van het inadequate gedrag. De jongere leert hierdoor om de taken uit te voeren die hij of zij aan moet kunnen tijdens het opgroeien. Bijvoorbeeld: leren omgaan met anderen zonder steeds ruzie te maken, of leren om eigen spullen te verzorgen.

Systeemgericht

LSG-Renray Joozt gaat ervan uit dat het gedrag van de jeugdige altijd verband houdt met andere mensen uit zijn of haar omgeving. Er wordt daarom ook gewerkt aan de invloed die het gedrag van de jongere heeft op anderen en aan de invloed die anderen hebben op het gedrag van de jongere. Er wordt samengewerkt met het gezin van de jeugdige en met andere belangrijke sleutelfiguren in zijn of haar leven, zoals familie, kennissen en vrienden.

Afstudeeropdracht

In 2002 werd de crisis observatiegroep Parada opgezet. De groep was bestemd voor jeugdigen die door een ernstige crisissituatie in het gezin op een zo kort mogelijke termijn moesten worden opgenomen binnen een leefgroep voor crisisopvang. De thuissituatie was dermate dreigend dat een acute crisisuithuisplaatsing nodig was. In de loop der jaren heeft de groep een aantal veranderingen doorgemaakt. Zo werd onder andere de naam "Crisis observatiegroep" veranderd in "Kortverblijf observatiegroep" en werden jeugdigen op een andere manier aangemeld.

Voorheen kwamen de jeugdigen binnen via het crisiscoördinatiepunt van Bureau Jeugdzorg. Vanaf 2007 worden jeugdigen geplaatst via de spoedzorg van LSG-Rentray Joozt. Omdat de spoedzorg minder plekken oplevert dan dat er bedden zijn, worden deze plekken opgevuld met jeugdigen die bij LSG-Rentray Joozt op de wachtlijst staan. Een deel van deze jeugdigen staat op de wachtlijst voor een gezinshuis en heeft dan vaak ook een andere problematiek dan jeugdigen die vanuit crisis komen of op de wachtlijst voor een leefgroep staan. Er worden op Parada ook jeugdigen opgenomen met een observatievraag gezinshuis/leefgroep. Er wordt dan geobserveerd welke plaatsing beter voor de jeugdige zal zijn. Het is duidelijk dat Parada niet meer dezelfde doelgroep huisvest als toen het een crisisgroep was. Door het begeleidingsteam en de pedagogisch medewerkers van Parada wordt al geruime tijd de discussie gevoerd of de huidige werkwijze nog wel aansluit bij de huidige doelgroep. Ook is vanwege de verandering van instroom niet duidelijk wie deze doelgroep nu eigenlijk is.

In het kader van mijn afstudeerproject voor de opleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening aan de Christelijke Hoge School Windesheim heb ik dan ook een onderzoek verricht naar de huidige doelgroep en de methodiek die wordt geboden op Parada. Het onderzoek is verdeeld in een viertal deelvragen die uiteindelijk antwoord zullen geven op de hoofdvraag:

“In hoeverre sluit de methodiek die wordt geboden op Parada aan bij de huidige doelgroep en welke eventuele verbeteringen zijn hierin mogelijk?”

De deelvragen luiden als volgt:

1. Wat is de huidige doelgroep van Parada?

Om te onderzoeken in hoeverre de huidige methodiek nog aansluit bij de huidige doelgroep is het van belang om eerst inzichtelijk te hebben wie deze doelgroep precies is.

2. Welke methodieken worden er geboden op Parada?

Voordat de onderzoeker kan toetsen of de methodieken die worden geboden op Parada nog aansluiten bij de huidige doelgroep zal er eerst onderzocht moeten worden welke dit zijn en op welke wijze deze worden uitgevoerd.

3. Welke methodieken en benaderingen werken voor jeugdigen behorende tot de doelgroep van Parada?

Wanneer onderzocht is welke methodieken en benaderingen er werken voor jeugdigen behorende tot de doelgroep, kunnen er eventuele verbeteringen en aanbevelingen worden gedaan.

4. Waar liggen de krachten en aandachtspunten van Parada volgens de vervolghulpverlening?

Omdat Parada een tijdelijke plek voor jeugdigen is, maximaal zes maanden voor observatie of in afwachting van een juiste vervolgplek, is het van belang om goed aan te sluiten bij de vervolghulpverlening.

Wanneer duidelijk is waar de krachten en aandachtspunten van Parada liggen, kunnen er aanbevelingen worden gedaan om de hulp(nog) beter te laten aansluiten op de vervolghulpverlening.

Het onderzoek is opgebouwd uit zes hoofdstukken, de eerste vier geven antwoord op de deelvragen, in de laatste twee hoofdstukken worden de conclusies uit het onderzoek en aanbevelingen beschreven.

Veel leesplezier toegewenst.

HOOFDSTUK 1

1. Wat is de huidige doelgroep van Parada? (Doelgroepanalyse)

1.1. Onderzoeksmethoden

Om te komen tot het antwoord op de deelvraag *“wat is de huidige doelgroep van Parada”*, heeft de onderzoeker een doelgroepanalyse gemaakt. Deze doelgroepanalyse is gemaakt door middel van kwantitatief bureauonderzoek. Er zijn onder andere gegevens uit een recent onderzoek van Van Montfoort gebruikt, *“De doelgroep Analyse LSG-Rentray Joozt 2010”*. Hieruit zijn gegevens gefilterd die van belang zijn voor het beantwoorden van de deelvraag.

Het onderzoek van Van Montfoort is uitgevoerd over de periode van september 2007 t/m augustus 2009. Om het onderzoek nog meer valide en betrouwbaar te maken heeft de onderzoeker ervoor gekozen om dezelfde gegevens te onderzoeken over de periode september 2009 t/m augustus 2010.

De onderzoeker heeft ervoor gekozen alleen onderzoek te verrichten naar dossiers van jeugdigen die zijn vertrokken. Van deze jeugdigen is namelijk bekend welke hulpverlening zij na Parada hebben ontvangen en waar zij na Parada naar toe zijn gegaan. In totaal zijn er 39 dossiers onderzocht.

Hieronder volgt een overzicht van de gebruikte middelen om te komen tot de resultaten van het onderzoek:

- De doelgroepanalyse LSG-Rentray Joozt van Van Montfoort 2010.
- Ons softwareprogramma CARE4, onderdeel van Nedercare, waarin veel gegevens over cliënten staan.
- Het bedrijfsbureau cliëntlogistiek, hier zijn onder andere lijsten met in- en uitstroomgegevens opgevraagd.
- Ons eigen systeem, waar rapportages, stamlijsten en persoonlijke informatie over de jeugdigen staat. Hier zijn alle jeugdigen nagelopen die in de onderzochte periode op Parada hebben gewoond.

1.2. De resultaten

Om overzichtelijk te krijgen wat de doelgroep van Parada is, heeft de onderzoeker een aantal punten onderzocht. Hierbij is rekening gehouden met wat onderzocht is in *“de Doelgroepanalyse Van Montfoort”* en welke gegevens over cliënten er te vinden waren in de dossiers van LSG Rentray Joozt.

De doelgroepanalyse is uitgevoerd op basis van de volgende onderdelen:

- *Cliëntkenmerken*: dit om in beeld te hebben om welk percentage jongens en meisjes het gaat en wat de gemiddelde leeftijd van de jeugdigen op Parada is.
- *Kader van de hulpverlening*: om overzichtelijk te hebben in hoeverre er sprake is van vrijwillige en/of gedwongen hulpverlening.
- *De hulpverleningsgeschiedenis*: hiermee wil de onderzoeker in beeld brengen of er voor de plaatsing op Parada al eerder sprake was van hulpverlening.
- *Welke problematieken er zijn*: wanneer duidelijk in kaart is gebracht welke problematieken er zijn kan er doelgericht gekeken worden naar wat er werkt voor deze specifieke problematieken.
- *De gemiddelde doorlooptijd*: om te onderzoeken of jeugdigen korter of langer dan de in de zorgmodule genoemde termijn van maximaal zes maanden op Parada verblijven.
- *Wat de vervolghulp na Parada is*: wanneer duidelijk is wat de vervolghulp is na Parada dan kan er ook onderzocht worden hoe hier bij aangesloten wordt.

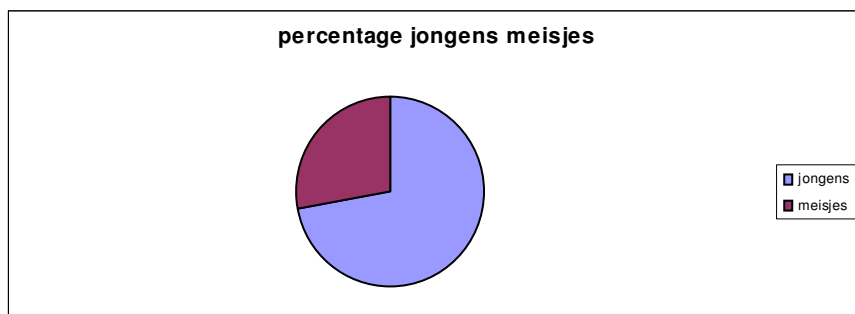
1.2.1 Cliëntkenmerken

Leeftijd

In de 39 dossiers is gezocht naar gegevens over de leeftijd van de jeugdigen bij aanvang van de plaatsing op Parada. Hier is uitgekomen dat de gemiddelde leeftijd van jeugdigen op Parada 11 jaar en twee maanden is.

Geslacht

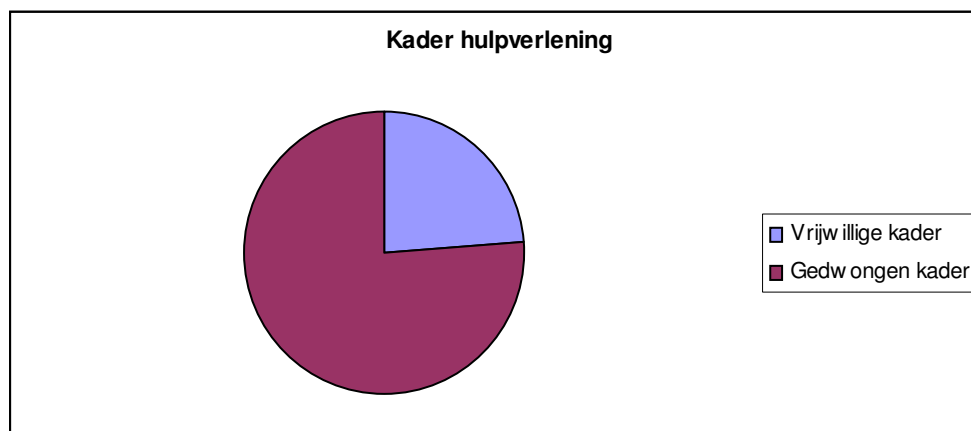
Het percentage jongens is 72% tegenover het percentage meisjes van 28%.



1.2.2 Kader van de hulpverlening

Er zijn twee vormen van jeugdzorg, namelijk jeugdhulpverlening en jeugdbescherming. Er is sprake van jeugdhulpverlening wanneer ouders of de jeugdige zelf, op vrijwillige basis ondersteuning zoeken bij de jeugdzorg omdat er een problematische opvoedingssituatie is ontstaan. In een opvoedingssituatie waarin de ontwikkeling van een kind ernstig wordt bedreigd en waarbij vrijwillige hulpverlening niet mogelijk lijkt, kan de overheid ingrijpen, tegen de wil en het gezag van de ouders. De hulpverlening heeft dan een gedwongen karakter. Men spreekt hier ook wel van gedwongen hulpverlening in tegenstelling tot de vrijwillige hulpverlening (Bunthof en Visscher, 2006).

Wanneer er gekeken wordt naar de vraag of jeugdigen hulp ontvangen in het vrijwillige dan wel gedwongen kader, dan blijkt dat op Parada 76% van de jeugdigen hulp binnen het gedwongen kader ontvangt tegenover 24% binnen het vrijwillige kader.



1.2.3 De hulpverleningsgeschiedenis

Een ruime meerderheid van de onderzochte jeugdigen, heeft eerdere hulp ontvangen binnen de provinciale jeugdzorg en/of jeugd-GGZ. Namelijk 79%. Informatie over de tijdspanne tussen het moment dat de jeugdigen voor het eerst hulp ontvangen binnen de jeugdzorg en het moment dat zij worden geplaatst op Parada, is in de dossiers slechts beperkt beschikbaar. Soms wordt er wel aangegeven dat er hulpverlening was, maar niet wanneer deze plaatsvond. Kijkend naar de dossiers waarin wel voldoende gegevens zijn geregistreerd over het eerste hulpverleningscontact binnen de jeugdzorg, blijkt de gemiddelde tijdspanne tussen het eerste hulpverleningscontact en de aanvang van plaatsing op Parada 3 jaar en 8 maanden.

Aard van de hulp voorafgaand aan het verblijf op Parada:

Van de jeugdigen heeft 65,2% hulp ontvangen vanuit de GGZ. Variërend van persoonlijkheidsonderzoek (nodig voor een toelating tot cluster 4 onderwijs¹) tot poliklinische behandeling dan wel klinische opname.

1.2.4 Welke problematieken zijn er?

Uit het dossieronderzoek is gebleken dat:

- Bij 52% procent van de jeugdigen op Parada hechtingsproblematiek voorkomt.
- Mishandeling (voornamelijk in de vorm van verwaarlozing, misbruik of geweld) is voorgekomen bij 62% van de jeugdigen.
- Alle jeugdigen ernstige opvoed- en opgroei problemen hebben, meestal in combinatie met de persoonlijke problemen die ouders hebben.

¹ Cluster 4 onderwijs is een vorm van speciaal onderwijs voor kinderen met gedragsproblemen of langdurig zieke kinderen zonder handicap.

Op Parada is bij 52% van de jeugdigen een persoonlijkheidsonderzoek uitgevoerd waarbij een DSM-IV² classificatie is opgesteld. De resultaten moeten voorzichtig worden geïnterpreteerd omdat een DSM-IV classificatie een beperkte geldigheid kent in tijd. Geclassificeerde jeugdigen op Parada scoren 100% op DSM-as I, 39% op as II, 23% op as III en 85% op as IV.

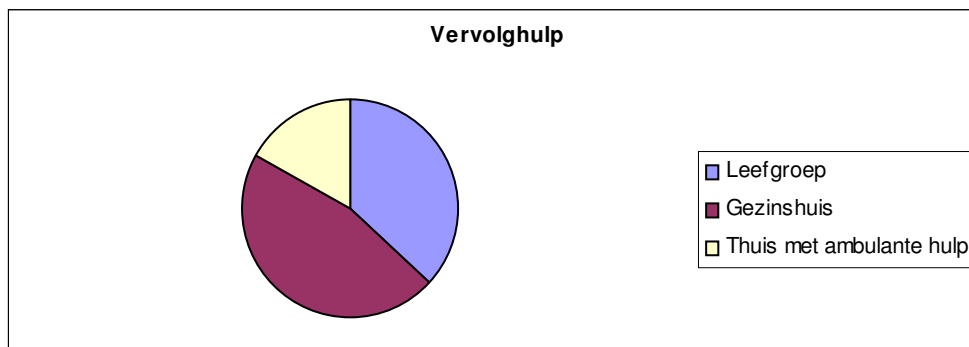
- Op as I worden klinische stoornissen beschreven, zoals ontwikkelingsstoornissen (o.a. ADHD, ODD, depressieve stoornis).
- Op as II worden persoonlijkheidsstoornissen beschreven.
- Op as III gaat het om lichamelijke aandoeningen (relevant voor het begrijpen of behandelen van een psychische stoornis) (bijv. migraine).
- Op as IV gaat het om psychosociale factoren en omgevingsfactoren, zoals echtscheiding en problemen in de vrije tijd en op school.
- Op as V gaat het om het niveau van functioneren.

1.2.5 Wat is de gemiddelde doorlooptijd?

Jeugdigen verblijven gemiddeld 10,5 maanden op Parada.

1.2.6 Welke vervolghulp ontvingen jeugdigen na Parada?

Na verblijf op Parada ontvingen alle jeugdigen hulp na vertrek, de meeste jeugdigen gingen door naar een residentiële vorm van verblijf (82%). 46% van de jeugdigen ging door naar een gezinshuis en 37% van de jeugdigen ging door naar een leefgroep. 17% van de jeugdigen ging terug naar huis en ontving ambulante hulp.



² DSM-IV is een classificatiesysteem voor psychiatrische aandoeningen, uitgegeven en opgesteld door de American Psychiatric Association

1.3. De theorie

In deze paragraaf wordt ingegaan op een aantal begrippen die eerder in dit hoofdstuk aan de orde zijn geweest. Door middel van de theoretische achtergrond wordt een duidelijker beeld geschetst van de doelgroep van Parada.

De volgende begrippen zullen nader worden uitgesplitst:

- Hechtingsproblematiek
- Gedragsproblematiek
- DSM-IV classificaties

1.3.1 Hechtingsproblematiek

Hechting

Zoals de resultaten van het onderzoek aangeven komt bij meer dan de helft van de jeugdigen op Parada hechtingsproblematiek voor. Het begrip “hechting” is afkomstig van de Britse psychiater Bowlby³ en later door Ainsworth⁴ uitgewerkt. Bowlby meende dat de mate waarin een kind zich veilig verbonden voelt met zijn opvoeder, een sterke invloed heeft op zijn zelfvertrouwen en op het vertrouwen in anderen. De kwaliteit van de hechtingsrelatie bepaalt in welke mate het kind zijn omgeving exploreert en zich cognitief en sociaal-emotioneel ontwikkelt. Daarnaast speelt het een rol bij de relaties die het met anderen aanknoopt.

Onder een hechtingsrelatie wordt verstaan: Het vermogen van een kind om een affectieve relatie met een volwassene aan te gaan (M. Hoogsteder en S. Vriese, 2004).

De relatie ontwikkelt zich als deze personen, meestal de moeder, adequaat reageert op signalen die het kind afgeeft. Hierdoor ontstaat een vertrouwen in de beschikbaarheid van deze persoon. Wanneer deze persoon steeds een vast patroon van zorg en interactie hanteert wordt de omgeving voorspelbaar en veilig voor het kind. Het kind leert communiceren en zijn signalen worden gehoord. Hierdoor ontwikkelt het kind ook vertrouwen in zichzelf. Hechting is een proces waarin de affectieve relatie tussen ouder en kind groeit.

Het nut van hechting

Hechting helpt zelfstandigheid te bevorderen. Een kind kan steeds meer en durft steeds meer. Het kind durft bijvoorbeeld steeds verder van de ouder vandaan te gaan en deze zelfs even uit het oog te verliezen. Dit durft het kind doordat het leert dat de ouders na verloop van tijd weer terug komen, ook al ben je niet op zoek naar hen.

³ Eduard John Mostyn Bowlby, 1907-1990, was een Britse psychiater die bekend is geworden door zijn theorieën over hechting tussen opvoeders en ouders.

⁴ Mary Ainsworth, 1913-1999, Amerikaanse psycholoog die onderzoek heeft gedaan naar verschillende vormen en patronen tussen opvoeder en kind.

Het belang van hechting als fundament van ieders leven wordt steeds duidelijker. Zo is er een verband tussen hechting en jeugdcriminaliteit, agressie en zinloos geweld (Lyons-Ruth & Melnick, 2004). Het vermogen zich te hechten vormt de basis om relaties aan te gaan. Veilig gehechte kinderen hebben een grotere kans zich te ontwikkelen tot zelfstandige personen, die flexibel zijn en volhardend zijn bij het oplossen van hun problemen (Riksen-Walraven, 2002).

Hechtingsproblematiek

In het kort gezegd spreken we van hechtingsproblematiek wanneer de hierboven beschreven veilige basis ontbreekt of verstoord is. Dit kan variëren van ernstige verwaarlozing in de eerste levensjaren van het kind tot een geringe scheefgroei in het contact. Centraal staat dat er onvoldoende aansluiting of hechting is ontstaan tussen ouder en kind.

Kwaliteit van de gehechtheidsrelatie

Ainsworth e.a. beschreven drie verschillende soorten van hechting:

1. Veilig gehechte kinderen: deze kinderen hebben vertrouwen in zichzelf én anderen. Veilige gehechte kinderen vertonen een goede balans tussen exploreren en nabijheid zoeken. Veilig gehecht zijn is een beschermende factor en leidt tot betere zelfregulatie.
2. Angstig-vermijdend, onveilig gehechte kinderen: bij deze kinderen is de balans te ver doorgeschoten naar de exploratiekant, die van lage kwaliteit is. Zij laten hun verzorger makkelijk los en hebben te weinig vertrouwen in de beschikbaarheid van de hechtingsfiguur. Zij delen te weinig plezier met hun verzorger, zoeken geen steun en reageren niet terughoudend op vreemden. Volwassenen zijn voor hen inwisselbaar, ze zijn niet selectief in hun contacten. De ouders/verzorgers van deze kinderen zijn vooral consistent niet responsief, vaak afwijzend en boos, openlijk dan wel bedekt, waardoor het kind een intens conflict van toenadering en vermijding ervaart. Hij voelt zich niet alleen boos omdat hij verwacht dat zijn verzorger responsief zal zijn maar is ook bang voor een pijnlijke afwijzing. Daarom gebruikt hij vermijding als afweermechanisme. Zo vermijdt hij zowel het contact als zijn eigen boosheid, die de kans op afwijzing enkel vergroot (van Lieshout, 2009).
3. Angstig-afwerend/ambivalent gehechte kinderen: deze kinderen zijn onzeker over de beschikbaarheid van de hechtingsfiguur. Ze zijn boos en huilen veel, ook in de nabijheid van hun hechtingsfiguur. Ze zijn voortdurend bezig met diens beschikbaarheid, gaan niet exploreren maar klampen zich vast. De ouders/verzorgers van deze kinderen zijn vooral onregelmatig in hun responsiviteit: soms wel, soms niet, inconsequent sensitief.

1.3.2 Gedragproblematiek

Gedragsproblemen

Zoals eerder in het onderzoek is aangegeven hebben veel van de jeugdigen op Parada ernstige gedragsproblemen, voorbeelden hier van zijn wangedrag (gedrag dat tegen de regels van het fatsoen ingaat) en oppositioneel gedrag (storend, vijandig gedrag).

Kinderen proberen grenzen af te tasten en dat gaat nu eenmaal niet zonder daar af en toe overheen te gaan. Zo blijkt bijvoorbeeld dat 2-jarigen vaker slaan, schoppen en bijten dan op welke andere leeftijd ook. Ook driftbuien kennen een piek op 2-jarige leeftijd. Tussen de 2 en 12 jaar neemt deze vorm van agressief gedrag gestaag af (Trembley, Phil, Vitaro & Dobkin, 1994, in Koops, 2001). Ook is het heel normaal dat kinderen ongehoorzaam zijn. Onderzoek van Patterson & Forgatch (1987, in Schaffer, 1996) laat zien dat normale jonge kinderen bij ongeveer twintig tot veertig procent van de verzoeken van hun ouders, niet gehoorzamen. Bij jongens rond de 11 jaar loopt dit zelfs op naar vijftig procent.

Tot slot hebben alle adolescenten conflicten met hun opvoeders. In deze periode komt de jeugdige los van zijn ouders en neemt een eigen identiteit aan. Hier is het van belang dat de opvoeders de jeugdige deze ruimte bieden, wederom binnen bepaalde grenzen.

Bovengenoemde voorbeelden laten zien dat het heel normaal is dat kinderen soms driftig, agressief en lastig zijn. Ouders en andere opvoeders spelen hier een belangrijke rol. Bij sommige kinderen loopt het gedrag echter dusdanig uit de hand dat we spreken van gedragsproblemen. Een kind of jeugdige heeft een gedragsprobleem wanneer hij ongewenst gedrag vertoont dat vooral voor zijn omgeving storend is. Voorbeelden van gedragsproblemen zijn driftbuien en woedeaanvallen bij jonge kinderen, agressief gedrag, pesten en delinquent gedrag (NJI)⁵.

Gedragsprobleem of gedragsstoornis

We spreken van een gedragsstoornis als het probleem niet te verhelpen is en de persoon er mee moet leren omgaan. Een stoornis is in aanleg meegegeven. Daardoor is een stoornis veel moeilijker van buiten te beïnvloeden. Bij gedragsproblemen vindt men de oorsprong veeleer in de omgeving en is de mogelijkheid van beïnvloeding van buitenaf groter. Echter er is altijd een wisselwerking tussen de aanleg van het kind en zijn omgeving. Vooral de interactie tussen kind en opvoeder kan de in aanleg aanwezige problemen verminderen of juist verergeren. In de psychiatrie wordt van een stoornis gesproken als kenmerken van DSM-IV tenminste langer dan zes maanden (deze periode kan variëren voor verschillende stoornissen) min of meer voortdurend aanwezig zijn of zich over een langere tijd herhalen.

⁵ NJI, Het Nederlands Jeugdinstituut is een landelijk kennisinstituut voor jeugd- en opvoedingsvraagstukken

Delfos⁶ onderscheidt met betrekking tot het ontstaan van gedragsproblematiek twee vormen: een gedragsstoornis en een belemmering.

Kenmerken van stoornissen en belemmeringen (Delfos 2000) (H. Malschaert, 2007)

Stoornis	Belemmering
Belangrijkste bron: aanleg	Belangrijkste bron: omgeving
Rechtstreeks verband tussen oorzaak en gevolg	Geen rechtstreeks verband tussen oorzaak en gevolg
Invloed op ontwikkelingsfuncties en/of hun samenwerking	Invloed op tempo van ontwikkeling
Ontwikkeling kan abnormaal worden	Ontwikkeling kan vertraagd worden
Tast de zone van naaste ontwikkeling aan	Tast de zone van de actuele ontwikkeling aan

1.3.3 DSM IV classificaties⁷

De DSM-IV is een classificatiesysteem voor psychiatrische aandoeningen, uitgegeven en opgesteld door de American Psychiatric Association. Het doel van de DSM-IV is om onderlinge vergelijking van patiënten mogelijk te maken door ondubbelzinnige definities op te stellen waaraan iemand moet voldoen om in een bepaalde groep te vallen.

De DSM-IV doet vooral uitspraak over de belemmering in het dagelijks functioneren (persoonlijk, relationeel, sociaal, beroepsmatig). In de DSM IV is elke geestelijke afwijking voorgesteld als een patroon van duidelijk observeerbare psychologische gedragskenmerken in een individu. Telkens wordt verwezen naar het leed dat elke persoon beleeft of de typische belemmering in het dagelijks functioneren. De DSM IV beschrijft de afwijkingen en je vindt er geen theorieën over mogelijke oorzaken of aanpak.

Psychiatrische diagnostiek volgens de DSM-IV vindt plaats vanuit 5 gezichtspunten of diagnostische assen:

- Op as I worden klinische stoornissen beschreven, zoals ontwikkelingsstoornissen (o.a. ADHD, ODD, depressieve stoornis).
- Op as II worden persoonlijkheidsstoornissen beschreven.
- Op as III gaat het om lichamelijke aandoeningen (relevant voor het begrijpen of behandelen van een psychische stoornis, bijv. migraine).
- Op as IV gaat het om psychosociale factoren en omgevingsfactoren, zoals echtscheiding en problemen in de vrije tijd en op school.
- Op as V gaat het om het niveau van functioneren.

⁶ Martine Delfos, 1947, bio-psycholoog, psychotherapeut, taal-en letterkundige, publicist.

⁷ Bron: http://nl.wikipedia.org/wiki/Diagnostic_and_Statistical_Manual_of_Mental_Disorders

HOOFDSTUK 2

2. Welke methodieken worden er geboden op Parada?

2.1. Theoretische uitgangspunten

Om antwoord te geven op de vraag welke methodieken er op Parada worden geboden, heb ik in eerste instantie de zorgmodule “Kortverblijf in een leefgroep” bestudeerd.

In de zorgmodule “Kortverblijf in een leefgroep” liggen naast de ontwikkelingspsychologie ook verschillende theorieën ten grondslag, waaronder de orthopedagogische opvoedingstheorieën (bijvoorbeeld die van Kok), de hechtingstheorie van Bowlby (paragraaf 1.4), de systeemtheorie van Nagy en de leertheorie c.q. gedragstherapeutische theorie.

Voorbeelden van deze methoden zijn systeemgericht werken, werken volgens gedragstheoretische principes, competentiegericht werken, ervaringsgericht werken, contextueel werken en een interviewmethode “luisteren naar kinderen” (Zorgmodule Kortverblijf in een leefgroep). In de volgende paragraaf zullen de verschillende uitgangspunten nader worden beschreven.

2.1.1 De ontwikkelingspsychologie

De ontwikkelingspsychologie houdt zich bezig met twee fundamentele kwesties, namelijk welke psychologische toestanden doorlopen individuen tijdens hun ontwikkeling? En welke mechanismen zijn verantwoordelijk voor de overgang van de ene toestand naar de volgende? (L.van Beemen, 2005). Hierbij speelt de toename in leeftijd en de veranderingen die dit met zich meebrengt een grote rol.

Er wordt gekeken naar verschillende aspecten van de ontwikkeling:

- Biologische aspecten (prenatale ontwikkeling, erfelijkheid, fysieke ontwikkeling).
- Cognitieve ontwikkeling (taal, denken).
- Persoonlijkskenmerken (temperament, gehechtheid).
- Sociale ontwikkeling (zelfconcept en identiteit, moraliteit, sociale cognitie, sociaal gedrag, sekserollen).
- Kind en omgeving (kind en gezin, school en peergroup⁸).

Ervaringsgericht werken sluit mooi aan bij de ontwikkelingspsychologie. Volgens deze theorie vormt het kernpunt van ontwikkeling de mate waarin het kind betrokken is bij activiteiten die worden ondernomen (F. Laevers, 2004). Belangrijk is de houding van de begeleider, de begeleider moet bij het ervaringsgericht werken op zoek naar wat er in het kind afspeelt en wat de omgeving hem teweegbrengt.

⁸ Een peergroup is een groep mensen uit de samenleving met een gemeenschappelijke eigenschap

2.1.2 Orthopedagogische opvoedingstheorieën

De ontwikkeling van kinderen wordt veelal beïnvloed door de opvoedingsvaardigheden of onvaardigheden van ouders/verzorgers. De gevolgen zijn vaak duidelijk te merken bij een kind. Het kind ontwikkelt zich geleidelijk tot een volwassene of de ontwikkeling stagneert op een bepaald moment vanwege opvoedingsproblemen.

De doelgroep van Parada kenmerkt zich door ernstige opvoed- en opgroei problemen en hierdoor verloopt de ontwikkeling vaak niet zoals gewenst. Het relationele proces van opvoeden blijkt bij de doelgroep van Parada vaak problematisch. Door middel van onder andere ambulante begeleiding, in combinatie met residentieel verblijf en/of advisering door pedagogische medewerkers van Parada, krijgen ouders nieuwe opvoedingvaardigheden aangeleerd en leren zij omgaan met het gedrag van hun kind op een wijze die past bij de ontwikkeling van hun kind.

2.1.3 De systeemtheorie

“Een sociaal systeem is een samenhangend en van zijn omgeving onderscheiden, doelgericht geheel van elkaar beïnvloedende en van elkaar afhankelijke individuen of groepen” (Bassant, 2004). Een persoon functioneert in interactie met zijn omgeving. De systeemtheorie kan een hulpmiddel zijn om hulpverleningssituaties te ordenen, te beschrijven en te analyseren. Dit kan worden gedaan op basis van een onderzoek naar de systeemfuncties. Contextuele hulpverlening is onderdeel van de systeemtheorie, met als grondlegger Nagy⁹ met als belangrijke uitgangspunten (H. Malschaert, 2007):

- Meerzijdige partijdigheid, de hulpverlener kiest geen partij, hij kiest partij voor al diegene die door zijn hulpverlening worden beïnvloed.
- Loyaliteit en rechtvaardigheid.
- Een balans tussen geven en ontvangen (hierbij heeft het kind een ongelijke positie ten opzichte van de ouder).
- Iedere persoon wordt onderscheiden in vier dimensies: de feiten, psychologie, interactie, relationele ethiek.

Op Parada worden ouders/verzorgers nauw betrokken bij het opvoedingsproces van de jeugdigen. Ouders worden gezien als diegene die het beste weten hoe de jeugdige in elkaar zit. Bij een opname van een jeugdige op Parada is het wenselijk dat ouders/verzorgers naar de jeugdige uitstralen dat zij achter de plaatsing staan en de opvoeding deels overdragen. Wel wordt er geprobeerd zoveel mogelijk eigen verantwoordelijkheid bij ouders te laten liggen. In het werken met de doelgroep moeten hulpverleners zich ervan bewust zijn dat kinderen onlosmakelijk verbonden zijn met hun ouders en dat er altijd sprake is van loyaliteit.

⁹ Iván Böszörmény Nagy, 1920-2007, was een Hongaars-Amerikaans psychiater en psychotherapeut

2.1.4 De leertheorie

De leertheorieën gaan uit van de veronderstelling dat het gedrag van mensen een gevolg is van de interactie tussen de mens en zijn omgeving (L. van Beemen, 2005). Gedrag dat wordt beloond, neemt in frequentie toe, gedrag dat wordt genegeerd of bestraft, neemt in frequentie af. Klassiek en operant conditioneren en het model-leren zijn bekende begrippen die horen bij de leertheorie. Op Parada wordt jeugdigen veel nieuw gedrag aangeleerd door middel van het model-leren en operante conditionering. Er wordt onder anderen gewerkt met een beloningssysteem en de groepsleiding geeft het goede voorbeeld.

Klassiek conditioneren

Klassieke conditionering is een theorie beschreven door Ivan Pavlov⁹. Deze theorie beschrijft het “associatief leren”. Dit houdt in dat een bepaalde reactie kan worden gekoppeld aan een willekeurige stimulus die in eerste instantie geen reactie oproept.

Een bekend voorbeeld hiervan is het onderzoek met de hond en de bel. Wanneer een hond zijn eten krijgt begint hij te kwijlen. Wanneer er een tijdje lang telkens voordat hij te eten krijgt op een bel wordt geslagen, zal de hond de bel associëren met eten en dus dan al beginnen met kwijlen (zes psychologische stromingen, A. Weerman, 2006).

Operante conditionering

Dit is een theorie die het leren door bekrachtiging en straf beschrijft. Bekrachtiging heeft tot gevolg dat gedrag toeneemt. Bekrachtiging kan positief zijn, het gedrag leidt tot iets dat prettig is en zal toenemen. Door de bekrachtigingschema's te variëren kan de mate waarin gedrag verandert worden beïnvloed. Bekrachtiging kan ook negatief zijn, het gedrag leidt tot het wegnemen van iets aangenaams en zal daarom toenemen. Dit noemt men toenemen van vermijdingsgedrag. Straf heeft tot gevolg dat gedrag afneemt. Men kan een positieve straf toedienen, dat wil zeggen iets onaangenaams toevoegen zodat gedrag afneemt. Men kan ook een negatieve straf toedienen, dat wil zeggen iets aangenaams wegnemen zodat het gedrag afneemt (Zes psychologische stromingen, A. Weerman, 2006).

Model-leren

Model-leren verwijst naar het imiteren van een model. Wanneer een voorbeeldfiguur succesvol is zal gedrag worden geïmiteerd.

Werken volgens gedragstheoretische principes en competentiegericht werken zijn methoden die vallen onder de leertheorie. Hierbij wordt onder meer aandacht besteed aan wat de jeugdige al wel of nog niet kan. Door de jeugdige dingen op zijn eigen niveau te laten doen, vergroot je de kans op succeservaringen en krijgt de jeugdige een positiever zelfbeeld.

Er wordt gekeken naar welke competenties de jeugdige al bezit en welke hij nog moet ontwikkelen. Dit gebeurt in kleine overzichtelijke stappen zodat het een positieve en veilige ervaring blijft.

2.2. Onderzoeksmethoden

Om te onderzoeken welke methodieken er op Parada worden geboden heb ik naast het bestuderen en uitwerken van de zorgmodule ook een onderzoek verricht onder de pedagogisch medewerkers en de verantwoordelijke gedragswetenschapper van Parada. Dit om er achter te komen of er ook daadwerkelijk volgens de, in het voorgaande hoofdstuk, beschreven theoretische uitgangspunten wordt gewerkt.

Dit onderzoek heb ik uitgevoerd door middel van interviews. Interview is een goede onderzoeksmethode om informatie te verkrijgen over gedachten en/of kennis, attitude, opinies, gevoelens (Baarda en de Goede, Methoden en Technieken, 2001). Het type interview is "het halfgestructureerde interview". Er is gebruik gemaakt van een vragenlijst en er was ruimte voor de eigen inbreng van de respondent. De interviews zijn mondeling afgenomen door middel van open vragen. Deze zijn vaak mondeling makkelijker te beantwoorden dan schriftelijk. Ook kon er door zowel de respondenten als door de onderzoeker daar waar nodig nog het één en ander worden toegelicht.

In totaal heb ik 4 van de 7 pedagogisch medewerkers, de gedragswetenschapper en de stagiaire geïnterviewd. In totaal dus 6 personen die dagelijks met de gevoerde methoden en theoretische uitgangspunten werken. Dit aantal was goed binnen de door de onderzoeker gestelde termijn van twee weken te realiseren.

Er is met iedere medewerker afzonderlijk een afspraak gemaakt voor het interview. Hierbij is kort de aanleiding tot het interview vermeld, zodat de medewerker een idee had wat hem/haar te wachten stond. Er is aangegeven wat het onderwerp van het afstudeerproject is, maar er is verder niet ingegaan op de deelvragen. Dit om te voorkomen dat de medewerkers zich uitgebreid konden voorbereiden en antwoorden zouden geven die ze onvoorbereid niet zouden hebben gegeven. De bedoeling van het interview was om eerlijke antwoorden te krijgen vanuit de eerste ingeving van de medewerker.

Medewerkers zijn op de hoogte gesteld van verdere plannen met de verkregen informatie. De informatie is verwerkt in dit eindproduct en de afgenomen interviews worden bewaard tot aan de afronding van het eindproduct als eventuele bewijslast. Hierna zullen ze worden vernietigd en/of gewist. Om de anonimiteit van de medewerkers te waarborgen worden de persoonlijke gegevens van de medewerkers niet genoemd. Alle interviews zijn vastgelegd op een voicerecorder. Zo kon de onderzoeker zich tijdens het interview concentreren op de vragen en antwoorden. Achteraf konden de antwoorden rustig worden uitgewerkt, vergeleken en verwerkt in dit verslag. De onderzoeker heeft de vragenlijst zo opgesteld dat op de vragen kort maar krachtig geantwoord kon worden. Dit vanwege de strakke tijdsplanning en verwerking van de antwoorden. Er is gelet op een aantal zaken; de vragen moeten duidelijk en slechts voor één uitleg vatbaar zijn, er wordt één onderwerp tegelijk behandeld, er is een logische opbouw, er wordt zo min mogelijk ingewikkelde taal gebruikt en de vragen zijn zo neutraal mogelijk geformuleerd (Hopster, 2007).

2.2.1 De vragenlijst

1. Vanuit welke theoretische uitgangspunten wordt er gehandeld op Parada?
2. Welke methodieken worden er geboden op Parada en op welke manier zie je dit terug in de praktijk?
3. Vindt jij dat de methodieken geboden op Parada nog aansluiten bij de huidige doelgroep?
4. Welke methoden zou jij willen invoeren en waarom?

1. Vanuit welke theoretische uitgangspunten wordt er gehandeld op Parada?

Over het algemeen kan gezegd worden dat de medewerkers van Parada niet kunnen benoemen vanuit welke theoretische uitgangspunten er wordt gehandeld op Parada. Slechts één medewerker benoemt de systeemtheorie. De zorgmodule “kortverblijf in een leefgroep” is bij geen van alle medewerkers bekend net zo min als de inhoud hiervan.

De gedragswetenschapper van Parada is de enige die wel bekend is met de zorgmodule “kortverblijf in een leefgroep”. Zij weet dan ook de theoretische uitgangspunten te benoemen. Wanneer de interviewer benoemt naar de respondenten wat de theoretische uitgangspunten van Parada zijn, dan worden deze wel als dusdanig herkend. Medewerkers zijn bekend met theorieën als de leertheorie en de hechtingstheorie van Bowlby.

2. Welke methodieken worden er geboden op Parada en op welke manier zie je dit terug in de praktijk?

Alle medewerkers benoemen het competentiemodel, vijf van de zes het systeemgericht werken en één van de medewerkers noemt het klassiek conditioneren. Er wordt eclectisch gewerkt, gebruik maken van verschillende methodieken, zonder dat men precies weet welke. Er worden voorbeelden genoemd van hoe deze methodieken terug te zien zijn in de praktijk, zoals:

- De samenwerking met het netwerk van de jeugdige (het contact met ouders, belafspraken, voor- en nabespreken van weekenden).
- Het bieden van structuur op de groep door middel van bijvoorbeeld halfuursafspraken.
- De beloningssystemen, positief gedrag belonen.

3. Vindt jij dat de methodieken geboden op Parada nog aansluiten bij de huidige doelgroep?

Over het algemeen zijn de medewerkers tevreden over het aansluiten van de methodieken bij de huidige doelgroep. Wat door drie medewerkers geconcludeerd wordt, is dat de programma's binnen de methodieken gericht zijn op kortverblijf, maximaal zes maanden. Deze medewerkers benoemen dat de methodiek nog steeds dezelfde is als toen hij destijds bij het opstarten van de groep (als crisis observatiegroep) werd neergezet.

De doelgroep en ook de doelstellingen (vanuit een crisissituatie rust en veiligheid creëren voor zowel de jeugdige als zijn omgeving) van Parada zijn in de loop der jaren veranderd, maar er is nooit een duidelijke verandering van methoden en uitgangspunten doorgevoerd. Daarnaast weten twee medewerkers te benoemen dat door een verandering van aanstroom van jeugdigen de doelgroep van Parada is veranderd, maar de uitgangspunten en methodiek niet.

Jeugdigen vinden rust en veiligheid, in een aantal gevallen stabiliseert de problematiek. Alleen zijn de methoden zo ingericht dat de vooruitgang van de jeugdigen stagneert, omdat Parada is ingericht voor verblijf van maximaal zes maanden. Het is dan wachten op een goede vervolgplek, welke vaak niet direct voor de hand is vanwege de lange wachtlijsten bij bijvoorbeeld de gezinshuizen. Er zal meer moeten worden gekeken naar de vervolghulpverlening en in hoeverre de geboden methodieken daar op aansluiten.

4. Welke methoden zou jij willen invoeren en waarom?

Vier van de zes medewerkers benoemen dat zij graag met een fasesysteem willen werken. De onderzoeker heeft informatie ingewonnen over het gebruik van een fasesysteem zoals dit gebruikt wordt op één van de andere leefgroepen binnen LSG-Rentray Joozt. In de eerste fase leert de jeugdige de regels en structuur van de groep kennen en wordt de problematiek duidelijk in kaart gebracht. In de tweede fase wordt gewerkt aan de competenties en vaardigheden die passen bij de leeftijd en binnen de mogelijkheden liggen van het individu en zijn omgeving.

De laatste fase is een vertrekfase. In deze fase wordt specifiek gewerkt aan datgene dat voor de betreffende jeugdige van belang is om zo goed mogelijk te kunnen aansluiten bij de vervolgplaats.

Om het groepsdynamische proces te vergroten noemen twee medewerkers het gebruik van een groepsthermometer. Dit is een grote thermometer die kan oplopen wanneer jeugdigen zich inzetten voor het belang van de groep (bijvoorbeeld door elkaar aan te spreken op het laten slingeren van spullen op de groep). Wanneer de thermometer een bepaalde hoogte heeft bereikt dan kan er bijvoorbeeld een leuk uitje worden gedaan met de groep. Door te werken met een groepsthermometer worden jeugdigen zich er bewust van dat zij onderdeel zijn van een groter geheel met ieder zijn eigen verantwoordelijkheid.

In de periode dat de jeugdigen op Parada wonen, leven zij samen met zeven tot acht anderen jeugdigen. Voor de sfeer op de groep en het bewustzijn worden dat zij onderdeel van deze groep zijn mag, naast het werken op individuele basis met persoonlijke leerdoelen of netwerk gerelateerde doelen, dan ook het groepsdynamische proces omhoog.

Ook wordt door één medewerker genoemd dat hij zou willen dat er meer vanuit de oplossingsgerichte benadering wordt gewerkt. “De oplossingsgerichte benadering is een positieve veranderingsbenadering. In plaats van te zoeken naar probleemorzaken, vraagt de oplossingsgerichte benadering naar wat er in de plaats van het probleem moet komen: het gewenste succes” (<https://www.icinlp.nl/methodieken/35.html>).

HOOFDSTUK 3

3. Welke programma's werken voor jeugdigen behorende tot de doelgroep van Parada?

3.1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt beschreven welke programma's er werken voor een doelgroep als die van Parada. Er wordt eerst uitleg gegeven over een aantal begrippen die later in het hoofdstuk terug zullen komen. Nadat de onderzoeker heeft beschreven welke programma's er werken voor de doelgroep van Parada, beschrijft de onderzoeker hoe de begeleiding, de basishouding en de taken van de medewerkers er in de praktijk uit moeten. Hierin beschrijft de onderzoeker ook wat er nodig is om deze programma's uitvoerbaar te maken en hoe er goede orthopedagogische basiszorg kan worden verleend.

Met het verblijf in een instelling worden verschillende doelen nagestreefd, onder andere verzorging, opvoeding, behandeling en/of training. Bij verzorging en opvoeding gaat het erom dat jeugdigen kwalitatief goede verzorging en opvoeding ontvangen op een manier waarbij een gezonde ontwikkeling mogelijk is. Wordt een jeugdige geplaatst op Parada dan moet er een bepaald "probleem" worden aangepakt. De crisis moet worden gestabiliseerd, er moeten vaardigheden worden aangeleerd en (gedrags)-problemen dienen te verminderen. In deze gevallen worden er, bovenop het doel van een gezonde ontwikkeling, andere doelen gesteld die gericht zijn op vermindering van bepaalde problemen en het leren van bepaalde vaardigheden. Bij de laatste doelen past de vraag welke methodieken en programma's er werken voor jeugdigen behorende tot de doelgroep van Parada.

3.2. Onderzoeksmethoden

Om te komen tot een antwoord op deze deelvraag heeft de onderzoeker literatuuronderzoek gedaan naar wat werkt binnen residentiële settings met dezelfde doelgroep als de jeugdigen op Parada. Er is literatuuronderzoek gedaan naar evidence based interventies.

"Een interventie is bewezen effectief als uit voldoende onderzoek met sterke of zeer sterke bewijskracht blijkt dat bepaalde doelen er in de praktijk beter mee worden bereikt dan met andere interventies of met niets doen" (Bron: <http://www.nji.nl>).

Er is veel onderzoek gedaan in literatuur, dat gaat over de leefgroep, het groepswork, de residentiële programma's, opvoedingen en methoden.

Hierbij heeft de onderzoeker onder andere gebruik gemaakt van de volgende literatuur:

- Handboek Jeugdzorg 2, Hermanns, van Nijnatten, Verheij en Reuling, 2005.
- Basisboek Opvoedingsvraagstukken, Malschaert, 2007.
- Orthopedagogisch groepswork, Bruininks, 2006.
- Ontwikkelingspsychologie, van Beemen, 2005.
- Pedagogische adviezen voor speciale kinderen, van Lieshout, 2009.

3.3. De theorie

Wat is methode?

Het woord methode is afgeleid van het Griekse woord 'meta-hodos', het betekent: de weg erlangs. Een methode kan gezien worden als een weg waarlangs bepaalde doelen bereikt kunnen worden. Volgens het Prisma woordenboek: "bepaalde manier van handelen om een bepaald doel te bereiken".

Wat is methodiek?

Een methodiek is een homogene eenheid van zorg die toepasbaar is op een specifieke doelgroep (Bruininks, 2006). Volgens het Prisma woordenboek: "leer van de te volgen methoden bij onderzoek of onderwijs"

Wat is een (Zorg)programma?

Een (zorg)programma is een aantal gespecialiseerde en samenhangende afspraken en coördinerende activiteiten, resulterend in een doelgerichte en planmatige inzet van twee of meer modules ten behoeve van een gespecificeerde doelgroep (Orthopedagogisch groepswork, Bruininks, 2006).

Wat is leefgroepwerk (als onderdeel van een zorgprogramma)?

Er is sprake van leefgroepwerk wanneer er aan de volgende drie criteria wordt voldaan:

1. Een aantal jeugdigen gaat om met elkaar in groepsverband. De grootte van de groep kan variëren van ongeveer 5 tot 15 jeugdigen. Op Parada is plaats voor 8 jeugdigen plus 1 noodbed¹⁰.
2. De omgang kent elementen van samenleven, deelnamen aan alledaagse activiteiten zoals gezamenlijk eten en doorbrengen van vrije tijd. Dit gedurende een substantieel deel van de dag. Hierin onderscheidt het leefgroepwerk zich van bijvoorbeeld therapie of school.
3. De jeugdigen worden begeleid en behandeld door professionele groepsopvoeders. Het samenleven in groepsverband wordt gezien als instrument van begeleiding en behandeling.

Bij uithuisgeplaatste jeugdigen is naast school de leefgroep toch vooral de plaats waar, of vanuit waar, de meeste activiteiten rondom de jeugdige plaatsvinden. Verzorgen en opvoeden in een leefgroep verschilt van het verzorgen en opvoeden zoals de meeste ouders dit doen. Kok¹¹ duidt het opvoeden van jeugdigen met problemen en stoornissen aan als "specifiek opvoeden". Dit opvoeden is specifiek, omdat er een specifieke manier van reageren nodig is op de (gedrags)-problemen van de opgenomen jeugdigen. Het is ook specifiek omdat de ontwikkeling op een bepaald punt stagneert en speciale aandacht nodig is om de ontwikkeling weer vooruitgang te laten krijgen.

¹⁰ Noodbed, dit is een extra bed voor een jeugdige dat tijdelijk en direct beschikbaar is, bijvoorbeeld bij een crisis.

¹¹ Kok, 1939, Nederlandse psycholoog en hoogleraar fysiologische psychologie.

Behalve het toepassen van een specifieke pedagogische aanpak kan het bij de jeugdige nodig zijn iets extra's in te zetten om de ontwikkeling weer snel op gang te helpen of om het veranderingsproces te versnellen" (NJI, Boendermaker, van Rooijen en Berg, Residentiële jeugdzorg: wat werkt? 2010). Een jeugdige kan bijvoorbeeld naast het verblijf op Parada deelnemen aan een training in zelfcontrole, weerbaarheidstraining, psychomotorische therapie, creatieve therapie of speltherapie.

Pedagogische Basisdoelen

Wanneer je de literatuur er op naslaat dan zul je zien dat er binnen de jeugdzorg heel veel pedagogische doelen worden nagestreefd. Zoveel dat het er soms op lijkt dat hulpverleners hierin geen keuzes kunnen maken.

Uit onderzoek van onder andere van der Ploeg¹² (1988) zijn de drie belangrijkste naar voren gekomen. Deze drie pedagogische basisdoelen worden het meest nagestreefd voor jeugdigen in residentiële settings, te weten:

1. Persoonlijkheid versterken
2. Leren omgaan met leeftijdgenoten
3. Leren vrije tijd besteden

Het versterken van de persoonlijkheid verwijst naar het verhogen van de zelfwaardering en het kritisch en zelfstandig leren denken.

Met het leren omgaan met leeftijdgenoten wil men de jeugdigen leren om zonder ruzies met zijn leeftijdsgenoten om te gaan en situaties niet te laten escaleren (sociale vaardigheden). Jeugdigen zover brengen dat zij hun vrije tijd zinvol besteden, verwijst naar het zich eigen maken van een meer actieve houding en het ontwikkelen van interesses en hobby's.

3.4. Effectieve programma's

De volgende programma's sluiten aan bij bovengenoemde basisdoelen en zijn volgens onderzoek van het Nederlands Jeugdinstituut bewezen effectief. Deze programma's sluiten aan bij de doelgroep van Parada, namelijk jeugdigen met ernstige opvoed- en opgroei problemen die verblijven in een leefgroep vanwege (tijdelijke)- uithuisplaatsing.

Competentiegericht werken

Competentie wordt beschouwd als een balans tussen ontwikkelingstaken en vaardigheden. Een jeugdige is competent wanneer het beschikt over genoeg vaardigheden om de ontwikkelingstaken, die het in het dagelijkse leven tegen komt, op een adequate wijze kan vervullen (Slot en Spanjaard, 2006). De condities voor optimale ontwikkeling worden gesteld in positieve termen. Er wordt aangegeven wat er nodig is en niet wat er ontbreekt.

In dit model wordt de leefgroep gezien als leerplaats. Bij opname moet er goed gekeken worden naar wat het kind al kan en laat zien en wat niet. Ook wordt er bekeken of er niet een te zware last is, naar risicofactoren en protectieve factoren. De dagelijkse routine in de leefgroep wordt voorzien van momenten om (gedrags)-vaardigheden aan te leren.

¹² Professor Doctor J.D. van der Ploeg, 1923, hoogleraar orthopedagogiek

De jeugdigen krijgen op allerlei momenten van de dag reacties van groepsleiding op hun doen en laten. Beloningen en sancties kunnen onderdeel zijn van dit terugkoppelings-systeem.

Om goed aan te sluiten bij de vervolgplek en om jeugdigen meer zelfverantwoordelijk te maken is het belangrijk om te kijken welke ontwikkelingstaken en vaardigheden leeftijdsadequaat zijn. Jeugdigen worden competent genoemd, wanneer zij over voldoende vaardigheden beschikken om de ontwikkelingstaken, waarmee zij in het dagelijks leven geconfronteerd worden, op adequate wijze kunnen vervullen.

Ontwikkelingstaken zijn als het ware thema's die kenmerkend zijn voor een bepaalde levensfase, en die van de persoon bepaalde gedragingen of vaardigheden vragen." "Ontwikkelingstaken worden bepaald door veranderingen die op biologisch, psychisch en sociaal gebied plaatsvinden bij het vorderen van de leeftijd" (Slot & Spanjaard, 1999). Deze veranderingen in de ontwikkeling bieden kansen, maar vragen ook om ander gedrag. Daarom worden dergelijke veranderingen ook wel ontwikkelingstaken genoemd. Het adequaat vervullen van de ontwikkelingstaken wordt als voorwaarde gezien voor een goed verloop van de latere ontwikkeling. "Als een kind er in slaagt zich vaardigheden eigen te maken om de actuele ontwikkelingstaken te volbrengen, is het beter voorbereid op de volgende levensfase" (Slot & Spanjaard, 1999).

Veel jeugdigen met problemen hebben vaak een tekort aan vaardigheden, waardoor ze niet in staat zijn om hun ontwikkelingstaken op een adequate wijze te vervullen. Het gevolg is dat zij telkens weer problemen met zichzelf en/of de omgeving ervaren. Het model spreekt dan van een "geringe competentie". Er is sprake van een disbalans tussen taken en vaardigheden; het evenwicht is als het ware verstoord. De jeugdige heeft onvoldoende vaardigheden om zijn ontwikkelingstaken op adequate wijze te kunnen volbrengen (Spanjaard, 1999). Er zijn drie factoren die van invloed zijn op de competentie, namelijk: stressoren, psychopathologie en protectieve factoren.

- Stressoren zorgen ervoor dat de balans tussen ontwikkelingstaken en vaardigheden wordt verstoord. Het zijn invloeden waaraan mensen zich niet of moeilijk kunnen onttrekken, maar waar je wel op dient te anticiperen. Een voorbeeld hiervan is het overlijden van een dierbaar persoon. Iedere jeugdige gaat op eigen wijze om met eenzelfde stressor en leidt dus niet altijd tot dezelfde problemen.
- Psychopathologie is een ongebruikelijk patroon van gedragingen dat gepaard gaat met een minder goed functioneren, zoals een gedragsstoornis, emotionele stoornis of een contactstoornis. Deze stoornissen belemmert de jeugdige zijn ontwikkelingstaken en de daarbijbehorende vaardigheden uit te voeren.
- Protectieve factoren beïnvloeden de balans tussen ontwikkelingstaken en de vaardigheden op een positieve manier. Deze factoren zorgen ervoor dat de effecten van stressoren en psychopathologie beter opgevangen kunnen worden. Zo ontstaat een evenwicht tussen ontwikkelingstaken en vaardigheden. Onder protectieve factoren verstaan we onder andere intelligentie, goed humeur, positief zelfbeeld enz.

Ontwikkelingstaken zijn gebonden aan tijd en cultuur. Ontwikkelingstaken die vijftig jaar geleden als behorend bij een bepaalde levensfase werden gezien, kunnen hedendaags heel anders beoordeeld worden. En wat in de Westerse cultuur als een adequate ontwikkelingstaak geldt, kan in andere culturen als inadequaar of ongepast worden gezien (Slot & Spanjaard, 1999).

Onderstaand schema laat de ontwikkelingstaken voor kinderen (4- tot 12 jaar) zien.

Ontwikkelingstaken kinderen	Voorbeelden van vaardigheden
Fysiologische regulatie	Slikken, goed op prikkels reageren, opbouw van slaap/waak ritme
Motorische ontwikkeling	Fles vasthouden, rollen, kruipen, lopen, fijne motoriek
Gevoelens herkennen en reguleren	Gevoelens herkennen, benoemen, uiten, weten wanneer je gevoel mag en kunt uiten en hoe
Vorming gehechtheidsrelatie	Opvoeder opzoeken als veilige basis, om hulp vragen, gepaste afstand bij vreemden, zich laten troosten, inlevingsvermogen
Vorming (kinderlijke) autonomie	Initiatieven nemen, exploreren, contact leggen met andere kinderen, gepast nee zeggen, omgaan met ouderlijk gezag
Symbolische verwerking	Woorden leren, napraten, het 'alsof-spel', stimulerend speelgoed pakken
Verwerking van sociale informatie	Nieuwsgierig naar wat de ander bedoelt, vragen stellen, begrijpen of iemand iets goed of kwaad meent
Relaties met leeftijdsgenootjes	Spelletjes doen met anderen, simpele conflicten aangaan en oplossen, kunnen geven en nemen
Functioneren op school	Luisteren, een tijdje stilzitten, gevoeligheid voor instructies en aanwijzingen

(handboek deltaplan methode, gezinsvoogdij 2008)

De ontwikkelingstaken, zoals in bovenstaand overzicht geformuleerd, omvatten allerlei subtaken. Het dagelijks leven van een persoon kan worden gezien als een aaneenrijging van dergelijke subtaken. Voor sommige subtaken heeft de persoon de benodigde vaardigheden beschikbaar, voor andere zijn deze niet of in mindere mate aanwezig (Slot & Spanjaard, 1999).

Het onderscheid tussen taken en vaardigheden is in de praktijk niet altijd duidelijk te maken. Taken worden actueel in bepaalde situaties en vaardigheden zijn daarbij de handelingen die een persoon in diezelfde situaties het beste uit kan voeren. 'De beschrijving van taken, subtaken en vaardigheden kunnen meer of minder gedetailleerd zijn' (Slot & Spanjaard, 1999).

Sociaal ecologische benadering

In deze benadering is de opsporing en activering van gunstige factoren in het dagelijks leven en functioneren van de betrokken jeugdigen en hun ouders een belangrijk methodisch onderdeel. Het is sterk gericht op het dagelijks leven en de mogelijkheden hier verbeteringen in aan te brengen. Hier horen ook bezoeken aan ouders thuis bij (Handboek jeugdzorg 2, 2005).

Het Residentieel gedragstherapeutisch behandelmodel (RGB)

Het RGB is een programma gebaseerd op het competentiemodel. De visie die hier achter zit is dat jeugdigen met probleemgedrag onvoldoende competent zijn om de taken waarvoor zij gesteld worden op een adequate manier uit te voeren. De inzichten van de gedragstherapie en de leertheorie (paragraaf 2.1.4.) vormen een belangrijke pijler van dit programma (Handboek jeugdzorg 2, 2005). Het programma is gericht op jeugdigen die ernstig in conflict komen met hun omgeving zoals hun gezin van herkomst, school, vrijetijdsbesteding en leeftijdsgenoten. Zij zijn vaak niet in staat geweest om vaardigheden aan te leren die nodig zijn om "normaal" te functioneren. De doelen en beoogde effecten van RGB zijn het aanleren van ontbrekende vaardigheden en het oefenen van nieuw gedrag en versterken en uitbreiden van het netwerk van de jeugdigen. De competentievergrotende hulpverlening legt vooral accent op een positieve ondersteuning, het uitbreiden van reeds aanwezige competenties en op het aanleren van nieuw gedrag. In de dagelijkse dagroutine worden leersituaties gecreëerd waarin jeugdigen vaardigheden kunnen leren. Enkele vaste onderdelen van de routine zijn de rondetafelconferentie (korte bijeenkomsten waarin meningen en mededelingen aan de orde komen) en een wekelijkse discussieavond rond een actueel thema.

De vaardigheden worden in drie fasen aangeboden:

1. De eerste fase is het aanleren van basisvaardigheden, vaardigheden die te maken hebben met de dagelijkse gang van zaken in de groep, op school en thuis.
2. In de tweede fase komen de omgangsvaardigheden aan bod.
3. In de derde fase wordt per maand door de mentor en jeugdige aan de hand van eerder geformuleerde doelen en plannen vastgesteld aan welke vaardigheden nu gewerkt zal worden.

3.5. Begeleiding

Om uitvoering te kunnen geven aan bovengenoemde programma's en methoden, is de professionele begeleiding van groepsleiders minstens zo belangrijk. In het handboek Jeugdzorg hebben Van der Ploeg en Scholten de vele aspecten in de begeleiding van de jeugdigen gereduceerd tot een aantal basisdimensies, te weten:

1. Regelhantering
2. Zelfstandigheid
3. Intensiteit bemoeienis
4. Uniformiteit

Met regelhantering wordt bedoeld de wijze waarop er met regels en afspraken wordt omgegaan. Hierin bestaat veel variatie. Zo kan bijvoorbeeld bij overtreding van een regel een standaardprocedure worden gebruikt, maar er kan ook individueel bekeken worden hoe er gereageerd wordt op grensoverschrijdingen. Er kan streng en soepel worden gestraft.

De dimensie zelfstandigheid refereert aan de autonomie en zelfstandigheid die groepsleiding de jeugdigen toekent. De mate waarin de groepsleiding de jeugdige ruimte geeft om zaken zelf te regelen en te beslissen. Dit kan uiteenlopen van weinig ruimte (groepsleiding regelt bijna alles voor de jeugdige) tot veel ruimte (groepsleiding laat de jeugdige veel zelf doen).

Met de derde dimensie wordt de mate waarin de groepsleiding zich met de jeugdige bezighoudt bedoeld. Hierin kunnen ook veel verschillen zitten. Van veel aandacht aan de jeugdigen en intensief volgen van diens ontwikkeling tot een veel minder intensieve begeleiding. De laatste dimensie heeft betrekking tot de mate waarin jeugdigen een uniforme aanpak krijgen. Dit kan betekenen een sterk geüniformeerde aanpak (iedereen tegelijk opstaan, aan tafel, aan activiteiten deelnemen) of een meer individuele aanpak (de jeugdige bepaald bijvoorbeeld zelf hoe hij zijn avond besteed).

Naast de bovengenoemde groepsaanpak worden ook specifieke deskundigen ingeschakeld, met name de orthopedagoog en de psycholoog. Zij leveren een bijdrage via diagnostiek en behandeling van de jeugdigen en via coaching van de groepsleiding (Handboek Jeugdzorg deel 2,

3.5.1 Basishouding van de groepsleider

De basishouding van de groepsleider wordt gekenmerkt door respect en eerlijkheid, zeggen wat je doet en doen wat je zegt. Dit maakt een groepsleider betrouwbaar en hierdoor wordt veiligheid gecreëerd. De wijze van handelen moet de wijze zijn waarin de jeugdigen het meest kunnen groeien en ontwikkelen.

Om optimaal te kunnen begeleiden is het belangrijk dat de groepsleider zich ervan bewust is waarom hij kiest voor een algemene of individuele benadering. Dit houdt in dat hij elk moment van de dag afweegt wat wenselijk is vanuit de groepsregels en de gewoonten enerzijds en dat wat van belang is voor de behandeling van het individuele kind anderzijds. In de literatuur van "Van Lieshout" staan de volgende punten genoemd voor het begeleiden van jeugdigen met oppositioneel gedrag.

- *Stimuleren van de ontwikkelingsmogelijkheden:* De jeugdige heeft vaak te horen gekregen wat hij niet kan, welke problemen hij heeft en dat hij veel zaken verkeerd doet. Dit heeft ervoor gezorgd dat hij een laag zelfbeeld heeft en dit op een negatieve manier uit, door tegen de regels in te gaan. Belangrijk is dat de groepsleiders zijn mogelijkheden en sterke kanten blijven benutten en hem door middel van kleine activiteiten, succeservaringen laten opdoen (Van Lieshout, 2009).
- *Kansen bieden:* Door de individuele en specifieke aanpak bij het aanleren van sociale, emotionele en cognitieve vaardigheden, bieden de groepsleiders de jeugdige een kans zijn ontwikkelingsgang op te pakken. Er wordt rekening gehouden met de individuele mogelijkheden en beperkingen van de jeugdige en het niveau en tempo dat de jeugdige nodig heeft bij het aanleren van vaardigheden (Van Lieshout, 2009).
- *Uitnodigend zijn:* Het is belangrijk dat de groepsleider op de groep een sfeer creëert, die de jeugdigen uitnodigt om zich hierbinnen op een prettige manier te bewegen. Veel complimenten geven, ongewenst gedrag zodanig corrigeren dat de jeugdige niet alleen weet wat niet mag, maar vooral wat er wel van hem verwacht wordt. Ook is het voor de jeugdige belangrijk dat hij/zij leert te kunnen delen met een volwassene wat er in hem/haar omgaat (Van Lieshout, 2009).
- *Grenzen stellen:* De jeugdige heeft moeite gezag te accepteren en is continu bezig in het aftasten en proberen te overschrijden van grenzen. De jeugdige heeft duidelijk gestelde grenzen nodig om op een rustige manier te functioneren. Aangezien hij moeite heeft zich in te leven in een ander, worden veel zaken met hem voorbesproken, de grenzen aangegeven en de consequenties als hij de grenzen overschrijdt. Zijn gedrag en het gevolg van zijn gedrag worden altijd benoemd (Van Lieshout, 2009).
- *Gezamenlijk uitdragen van de basishouding:* Belangrijk is dat groepsleiders hetzelfde nastreven en op dezelfde manier handelen in situaties. De groepsleiders dragen gezamenlijk de basishouding uit, op een eigen manier. Bij jeugdigen zal net als bij volwassenen altijd voorkeur zijn naar een bepaald persoon of naar bepaalde personen (Van Lieshout, 2009).

3.5.2 Taken van groepsleiding

Uit onderzoek naar de verzorging en opvoeding in leefgroepen komen diversen aspecten naar voren die van belang zijn voor het bieden van kwalitatief goede orthopedagogische basiszorg. Onder anderen de taken die groepsleiders dienen te verrichten en de vaardigheden die zij daarvoor nodig hebben. Daarnaast is de basishouding van de groepsleiding van groot belang. Het werk in de leefgroep draait om het bewust hanteren van situaties, dagritme en ruimte. De groepsleiding moet deze inzetten om een bepaald doel te bereiken (Bruininks, Orthopedagogische groepswork, 2006).

Er zijn verschillende interactionele processen die van betekenis zijn voor de kwaliteit en effectiviteit van de geboden hulp (Anglin, 2002). Het gaat bijvoorbeeld om luisteren en met respect reageren. Het tot stand brengen van structuur, routine en verwachtingen, maar ook het overbrengen van de basisfilosofie van waaruit de groepsleider werkt en het delen van macht en besluitvorming. Onderzoek van het NJI toont aan dat onder te noemen taken van groepsleiding essentieel zijn voor een goede orthopedagogische basiszorg.

Aandacht voor normaliteit en individualiteit

“Onderzoek heeft laten zien dat veel jeugdigen binnen de residentiële zorg willen dat hun leven zo normaal mogelijk is of zo normaal mogelijk voelt (Thomson, 2005).

Tegelijkertijd hebben deze jeugdigen speciale en individuele behoeften waaraan voldaan moet worden. Zij hebben vaak veel meegemaakt en als gevolg daarvan veel psychosociale problemen. Het creëren van een normaal dagelijks leven moet daarom altijd in evenwicht gebracht worden met de behoefte aan speciale aandacht” (NJI, Boendermaker, van Rooijen en Berg, Residentiële jeugdzorg: wat werkt? 2010).

Luisteren naar jeugdigen

“Jeugdigen vinden het belangrijk dat groepsleiding naar hen luistert en begrip en medeleven toont” (van der Vlugt en de Jong, 2005). (NJI, Boendermaker, van Rooijen en Berg, Residentiële jeugdzorg: wat werkt? 2010). Er moet aandacht zijn voor de emotionele ontwikkeling van de jeugdigen. Hierdoor leert de jeugdige grip te krijgen op zijn emoties

Letten op veiligheid en onderlinge verhoudingen

“Om een positieve cultuur te creëren is het belangrijk dat de omgeving veilig is.

Zoals blijkt uit het eerste hoofdstuk komen veel jeugdigen uit een onveilige thuissituatie of hebben te kampen gehad met geweld of een ander vorm van mishandeling.

Er moet aandacht zijn voor goede verhoudingen onder jeugdigen onderling en er moeten maatregelen genomen worden wanneer er bijvoorbeeld word gepest” (NJI, Boendermaker, van Rooijen en Berg, Residentiële jeugdzorg: wat werkt? 2010).

Aandacht besteden aan het gezin

“Het zorgen voor betrokkenheid van het gezin bij de behandeling kan de effectiviteit daarvan vergroten zo blijkt uit onderzoek (Geurts, 2010). Dit onderzoek laat zien dat gezinsgerichte residentiële zorg tot betere uitkomsten leidt dan reguliere residentiële zorg. Deze betrokkenheid sluit mooi aan binnen de visie van Joozt, LSG-Rentray. Het systeemgerichte werken. Wanneer ouders niet worden betrokken in de behandeling is het niet waarschijnlijk dat behandelresultaten ook in de thuissituatie behouden blijven” (NJI, Boendermaker, van Rooijen en Berg, Residentiële jeugdzorg: wat werkt? 2010).

Ondersteuning bij onderwijs en vrijetijdsbesteding

“Dezelfde toegang tot onderwijs, werk en vrije tijdsbesteding als leeftijdsgenoten versterkt de gevoelens van normaliteit en stelt jeugdigen die op een leefgroep wonen in staat eigenschappen als zelfvertrouwen en weerbaarheid op te bouwen.

Het opbouwen van een sociaal netwerk en het hebben van relaties buiten de instelling is ook belangrijk. Dit netwerk kan weer van belang zijn wanneer de jeugdige de leefgroep verlaat. Het is ook belangrijk dat de jeugdigen individuele ondersteuning krijgen bij het maken van keuzes op deze gebieden. Zo kan een jeugdige ondersteund worden bij het kiezen van enkele activiteiten die passen bij zijn eigen wensen en mogelijkheden.” (NJI, Boendermaker, van Rooijen en Berg, Residentiële jeugdzorg: wat werkt? 2010).

HOOFDSTUK 4

4. Waar liggen de krachten en aandachtspunten volgens de vervolghulpverlening?

4.1. Onderzoeksmethoden en resultaten

Om antwoord te geven op deze deelvraag in relatie tot jeugdigen die Parada hebben verlaten, heeft de onderzoeker een kwalitatief onderzoek verricht door middel van open interview. Dit onderzoek vond plaats op zes verschillende vervolgplaatsen binnen LSG-Rentray Joozt, verdeeld over drie leefgroepen en drie gezinshuizen.

De benadering van deze vorm van onderzoek is open en flexibel waardoor de onderzoeker zich heeft kunnen aanpassen aan de omstandigheden tijdens het interview. De onderzoeker is zich ervan bewust dat de beleving van de onderzochte centraal staat en het onderzoek hierdoor interpretatief van aard is. Centraal stond de subjectieve betekenisverlening door de geïnterviewde. Dit is de betekenis die de geïnterviewde aan de onderzochte situatie heeft gegeven.

Er zijn in totaal negen personen kort geïnterviewd. Al deze personen hebben te maken met jeugdigen die na hun plaatsing op Parada bij hen geplaatst zijn. Variërend van pedagogisch medewerkers van andere leefgroepen tot gezinshuishoudens. De onderzoeker heeft ervoor gekozen om een korte uitleg te geven over het afstudeeronderwerp, waarom dit onderwerp is gekozen en waarom de onderzoeker juist hen heeft willen interviewen. Vervolgens is de geïnterviewden gevraagd om te benoemen welke krachten en verbeterpunten zij zien vanuit hun perspectief ten aanzien van jeugdigen die doorgeplaatst worden vanaf Parada. Wanneer helder is waar de krachten en verbeterpunten liggen, kunnen er eventueel aanbevelingen worden gedaan om de vervolghulpverlening beter te laten aansluiten bij de hulp die geboden wordt op Parada. Op basis van de uitkomsten kunnen er methoden worden ontwikkeld om de hulpverlening (nog) beter op elkaar te laten aansluiten. Over het algemeen waren de geïnterviewden erg tevreden over Parada. De kracht van Parada ligt bij de duidelijke regels en structuur. Ook wordt genoemd dat er een heldere visie is over de jeugdigen. Medewerkers zijn betrokken en goed in staat te denken vanuit het belang van de jeugdigen en zijn/haar netwerk.

Als aandachtspunt wordt genoemd de voorbereiding op de vervolgplek. De overgang van zeer veel structuur naar “los” lijkt voor sommige jeugdigen erg groot. Ook zijn jeugdigen op Parada gewend dat bijna alles voor ze wordt georganiseerd. Er is weinig ruimte voor eigen creativiteit, de groepsleiding van Parada bedenkt, regelt en bepaalt vrijwel alles voor de jeugdigen, wat maakt dat zij achterover gaan leunen. Jeugdigen blijken weinig eigen verantwoordelijkheid te hebben, het is belangrijk om jeugdigen meer zelfverantwoordelijk te maken. Om de hulpverlening beter te laten verlopen, is het belangrijk om te kijken waar de jeugdigen naar toe gaan en wat zij nodig hebben om zo goed mogelijk aan te kunnen aansluiten op deze vervolgplek.

HOOFDSTUK 5

5. De conclusie

Door het beantwoorden van de deelvragen is antwoord gegeven op de hoofdvraag: “in hoeverre de methodiek die wordt geboden op Parada aansluit bij de huidige doelgroep”. In het volgende hoofdstuk zal de onderzoeker per deelvraag de bevindingen samenvatten. In het laatste hoofdstuk (hoofdstuk 6) beschrijft de onderzoeker welke eventuele verbeterpunten hierin mogelijk zijn in de vorm van aanbevelingen.

5.1. De huidige doelgroep van Parada

Het merendeel van de jeugdigen op Parada is jongen, 72%. De gemiddelde leeftijd van de jeugdigen op het moment van plaatsing is 11 jaar en 2 maanden oud. Ze hebben op het moment van opname al gemiddeld 3 jaar en 8 maanden geleden voor het eerst contact gehad met hulpverlening. Jeugdigen verblijven gemiddeld 10,5 maanden op Parada waarna het grootste gedeelte, 46%, doorstroomd naar een gezinshuis. 37% stroomt door naar een leefgroep en 17% kan met ambulante hulp naar huis.

De meeste jeugdigen op Parada ontvangen hulp binnen het gedwongen kader. Veel van de jeugdigen op Parada hebben ernstige gedragsproblemen, regelmatig in combinatie met een psychiatrische achtergrond. Het valt verder op dat veel jeugdigen in het verleden te maken hebben gehad met verwaarlozing zoals geweld en misbruik. Bij de meeste jeugdigen is er dan ook sprake van hechtingsproblemen. De doelgroep kenmerkt zich door ernstige opvoed- en opgroei problemen.

5.2. Welke methodieken worden er geboden op Parada?

Er kan worden geconcludeerd dat er op Parada gewerkt wordt vanuit de doelstellingen zoals deze in de zorgmodule zijn opgenomen. Echter de medewerkers blijken de theoretische kennis met betrekking tot de doelstellingen en methoden niet volledig paraat te hebben. De theorie is terug te vinden in de praktijk waarbij de nadruk ligt op het bieden van structuur en duidelijkheid om zo een veilig en voorspelbaar klimaat te creëren.

De doelstellingen die nagestreefd worden zijn:

- De jeugdige tot rust laten komen in een alternatieve opvoedingssituatie.
- (Tijdelijk) ontlasten van het gezin van herkomst.
- Helpen bij het acceptatieproces rondom de uithuisplaatsing.
- Inzicht geven in het ontwikkelingsniveau van de jeugdige en de eventuele kindproblematiek.
- Advies uitbrengen over de gewenste vervolgsituatie.

Er wordt gewerkt vanuit de volgende theorieën:

- De ontwikkelingspsychologie.
- De orthopedagogische opvoedingstheorieën (zoals die van Kok).
- De systeemtheorie van Nagy.
- De hechtingstheorie van Bowlby.
- De leertheorie c.q. gedragstherapeutische theorie.

Medewerkers zijn over het algemeen tevreden over de methodiek die wordt geboden, maar vinden wel dat er beter moet worden aangesloten bij de huidige doelgroep. Er zal gewerkt moeten worden met de interventies die passen bij een doelgroep die voor langere periode op een leefgroep geplaatst zijn. Om een nog betere hulp te verlenen is het van belang goed te kijken naar wat het individu en zijn netwerk nodig hebben, rekening houdende met hun eigen vaardigheden en mogelijkheden. Na een eerste periode waarin rust, structuur en veiligheid van groot belang is, wordt het belangrijk competenties van jeugdigen te vergroten en hierbij het netwerk van de jeugdigen te betrekken.

5.3. Welke methodieken werken voor jeugdigen behorende tot de doelgroep?

Naar aanleiding van het onderzoekte kan geconcludeerd worden dat programma's waarin gewerkt wordt met ouders en gezinnen en veel aandacht is voor school, betere resultaten opleveren dan programma's waarin dit niet het geval was.

Het residentieel gedragstherapeutisch behandelmodel sluit goed aan bij de doelgroep van Parada. Evenals de sociaal ecologische benadering en het competentiegericht werken.

Verder is de basishouding van de groepsleiders van cruciaal belang voor de verdere ontwikkelingen van de jeugdigen. Er kan gesteld worden dat de methoden en programma's die werken voor de doelgroep toegepast worden op Parada, echter zal een en ander duidelijker moeten worden uitgesplitst.

5.4. Waar liggen de krachten en aandachtspunten volgens de vervolghulpverlening?

De jeugdigen op Parada worden min of meer allemaal in hetzelfde pakket gestopt, er wordt in eerste instantie "te" weinig stil gestaan bij de (on)-mogelijkheden van het individu.

Er wordt te weinig stil gestaan bij de ontwikkelingstaken van de jeugdige en behandeling wordt vaak niet ingezet omdat de jeugdige maar tijdelijk op Parada verblijft.

Nu uit dit onderzoek blijkt dat jeugdigen in de praktijk aanzienlijk langer verblijven op Parada dan in de zorgmodule vermeld staat, is het voor de ontwikkeling van de jeugdige noodzakelijk om meer aan te sluiten bij de behoeften van de jeugdigen (en diens gezin van herkomst) in plaats van de hulpverlening te laten stagneren omdat er gewacht wordt op een vervolgplek. Zodra er zicht is op het toekomstperspectief van de jeugdige, zal de hulpverlening zich juist daar meer op moeten richten zodat de overgang naar de vervolgplek beter aansluit en de jeugdige competentier is na verblijf op Parada.

HOOFDSTUK 6

6. De aanbevelingen

Met het beantwoorden van de deelvragen is antwoord gegeven op de hoofdvraag namelijk, in hoeverre de methodiek die wordt geboden op Parada aansluit bij de huidige doelgroep.

De eventuele verbeteringen hierin zijn als volgt:

1. Het is van belang dat medewerkers kennis hebben van de theorieën en uitgangspunten. Ook moeten medewerkers kennis hebben van de methoden die hierop aansluiten en het werkbaar maken in de praktijk. Verklaren hoe en waarom vanuit de theorie is een belangrijk onderdeel om methodisch goede hulp te verlenen. Hierbij hoort deskundigheidsbevordering en het opfrissen van de theorie.
2. De hulpverlening mag niet stagneren omdat de jeugdige hier langer dan zes maanden woont. Er moet goed gekeken worden welke ontwikkeling de jeugdige meemaakt en welke vaardigheden de jeugdige nodig heeft om zijn ontwikkelingstaken te kunnen uitvoeren. De jeugdige moet (blijven) groeien.
3. Jeugdigen moeten na verloop van tijd meer verantwoordelijkheden krijgen en de mogelijkheid krijgen om te kunnen experimenteren. Groepsleiding moet jeugdigen meer “los” laten.
4. De hulpverlening moet beter aansluiten op de vervolghulpverlening. Dit kan onder andere door het invoeren van een fasesysteem dat past binnen het competentiemodel.
5. Bevorderen van het groepsdynamische proces, zodat de jeugdigen op Parada zich bewuster zijn van het feit dat zij onderdeel zijn van een groter geheel. Dit kan bijvoorbeeld door het invoeren van een groepsthermometer.
6. De naam “KORT VERBLIJF GROEP” past niet bij de lengte van tijd dat jeugdigen op Parada verblijven. Een naamsverandering lijkt dan ook noodzakelijk.

Literatuurlijst

Boeken

- Baarda, D.B. en Goede, M.P.M. de (2001) *Basisboek methoden en technieken (derde druk)*. Groningen: Noordhoff.
- Bassant, J. en Roos, S de (2004). *Methoden voor sociaal pedagogisch hulpverleners*. Bussum: Coutinho.
- Beemen, L. van (2006) *Ontwikkelingspsychologie (derde druk)* Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Bruininks, A.C. (2006). *Orthopedagogisch groepswork (tweede druk)*. Maarsen: Elsevier gezondheidszorg.
- Bunthoff, A. en Visscher, Y.M. (2006) *Mens en recht (zesde druk)*. Groningen: Noordhoff.
- Hermans, Nijnatten, Verheij & Reuling (2005) *Handboek Jeugdzorg deel 2, methodieken en programma's*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Hoogsteder, M. en Vriesse S. (2004). *Hechting & Loyaliteit*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Janssen, D. (Red.) et al. (1996). *Zakelijke Communicatie I en II (vierde druk)*. Groningen: Wolters Noordhoff.
- Janssen, P. en Rutten, E (2010) *Doelgroepanalyse LSG-Renray*, Woerden: Van Montfoort.
- Kloppenburg, R. van (1999) *Methodiek Sociaal Pedagogische Hulpverlening*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Lieshout, T. (2009) *Pedagogische adviezen voor speciale kinderen (tweede druk)*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Lyons, R. en Melnick (2005) *Development and Psychopathology*. Cambridge University Press.
- Malschaert, H. (2007) *Basisboek opvoedingsvraagstukken (tweede oplage)*. Baarn: HB uitgevers.
- Patterson, G.R. en Forgatch (1996). *PMTO models*. The Behavior Therapist,
- Riksen-Walraven, J.M. (2002) *Wie het kleine niet eert...* Nijmegen: Universiteits Bibliotheek Katholieke Universiteit.
- Slot, N.W. en Spanjaard, H.J.M. (2006). *Competentievergroting in de residentiële jeugdzorg*. Baarn: HB uitgevers.
- Starrenburg en de Graaf (2008). *Praktisch Strafrecht*. Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff.
- Steehouder, M., Jansen, C., Maat, K., Staak, J. van der, Vet, D. de, Witteveen, M., et al. (1999).
- Verhoeven, N. (2010) *Wat is onderzoek? Praktijkboek methoden en technieken voor het hoger beroepsonderwijs (derde druk)*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- Weerman, A. (2006) *Zes psychologische stromingen (derde druk)*. Boom Nelissen.
- Weijnen, A.A. (2007) *Prisma woordenboek Nederlands* Utrecht: Prisma.

Documenten

- Bredervoort (2002) *Zorgmodule Crisisopvang in een leefgroep* De Glind 2002.
- Bredervoort (2007) *Zorgmodule Kortverblijf in een leefgroep*. De Glind 2007.
- Hopster, G. en Bouwmeester, M. (2007) *Structuuraanbod binnen crisisobservatiegroep Parada*.
- Rouvoet, A. (z.j.). *Alle kansen voor kinderen: programma voor jeugd en gezin 2007-2011*. Ministerie voor Jeugd en Gezin.
- Van Montfoort (2010). *De Doelgroepanalyse LSG-Rentray Joozt*. Woerden Van Montfoort.

Internet

- www.hbo-kennisbank.nl
- www.icinlp.nl
- www.lsg-rentray.nl
- www.nji.nl
- www.wikipedia.nl
- www.windesheim.nl

Online documenten

- Bartelink, C. (2010). *Wat werkt bij hechtingsproblemen?*
http://www.jeugdinterventies.nl/nji/dossierDownloads/WatWerkt_Hechtingsproblemen.pdf
geraadpleegd jan/apr 2011.
- Boendemaker, L. en Baat, M. de (2010). *Wat werkt bij jeugdigen met gedragsproblemen?*
http://www.jeugdinterventies.nl/nji/dossierDownloads/WatWerkt_Gedragsproblemen.pdf
geraadpleegd jan/apr 2011.
- Boendemaker, L. erooijen, K., berg, T. *Residentiële jeugdzorg: wat werkt?*
http://www.jeugdinterventies.nl/nji/dossierDownloads/Watwerkt_Residenti%C3%ABleJeu_gdzorg.pdf
geraadpleegd jan/apr 2011.

7. Bijlage 7 *Beoordelingslijst onderzoeksprojecten*

Beoordeling onderzoeksproject Sociaal Pedagogische Hulpverlening (voltijd, deeltijd en duaal)

Beoordelingsformulier product en procesverslag

Naam student(-en) en S-nummer:

Nick Markies S1008958

Onderwerp onderzoeksproject:

Doelgroep- en methodiekonderzoek

Datum beoordeling

.....

Naam begeleidend en beoordelend docent

Jan Hulzebosch

Naam onafhankelijk beoordelend docent

Arnout Schuitema

Beoordelingscriteria	Score	Toelichting beoordelaars
Voldaan aan de voorwaardelijke criteria? ▪ Taalgebruik ▪ Technische eisen ▪ Brongebruik ▪ Check door Ephorus	O / V / G -- -- -- --	

Inhoudelijke criteria product	1 – 30 punten	
Score productverslag	..	
Procesverslag	1 – 30 punten	
Score procesverslag student:	..	
Score procesverslag student:	..	

Eindscore student: - Score product x 3 = - Score procesverslag x 1 = ____ : 4 =	 	
Eindscore student: - Score product x 3 = - Score procesverslag x 1 = ____ : 4 =	 	

Om voor een inhoudelijke beoordeling in aanmerking te komen, dient voldaan te worden aan de volgende, voorwaardelijke criteria:

Beoordeling voorwaardelijke criteria	Score O – V - G	Toelichting beoordelaar (overwegingen en onderbouwing)
1. Taalgebruik Een scriptie of projectverslag is in correct Nederlands geschreven (spelling, interpunctie en formulering). Criteria: Het eindverslag bevat niet meer dan vijftien taalfouten (spelling, interpunctie en formulering). Het eindverslag heeft een logische structuur.		
2. Technische eisen Het onderzoeksverslag voldoet qua technische eisen aan de richtlijnen zoals vermeld in de studiehandleiding onderzoeksproject. Dit criterium wordt als voldoende beoordeeld bij: • juist gebruik van noten • volledige informatie op het kaft en voorblad • juiste weergave literatuurverwijzingen • volledige en consistente hoofdstukindeling • verzorgde lay-out		
3. Brongebruik De student laat zien dat hij/zij in staat is het onderzoek adequaat te onderbouwen. Criteria:		

Er wordt gebruik gemaakt van actuele, relevante vakliteratuur (richtlijn: drie vaktijdschriften, relevant wetenschappelijk onderzoek en/of cijfermateriaal (richtlijn: twee boeken en/of rapporten). De keuze van de onderzoekspopulatie is toegelicht en helder afgebakend. De methode van dataverzameling is toegelicht en relevant voor de vraagstelling.		
4. Check op plagiaat door ephorus		

**De criteria die vetgedrukt zijn, dienen in elk geval voldoende te zijn.*

[illegible]

3. Resultaten van het onderzoeksproject De student laat zien dat hij conclusies en aanbevelingen kan formuleren op basis van het onderzoeksproject en een eigen standpunt of visie kan verwoorden. <i>Criteria:</i> ▪ <i>Het eindrapport heeft een heldere structuur.</i> ▪ <i>De projectresultaten sluiten goed aan bij de onderzoeksresultaten en de probleemstelling.</i> ▪ <i>Er zijn suggesties voor toepassing of implementatie van de aanbevelingen opgesteld.</i> ▪ <i>Er worden suggesties voor vervolgonderzoek genoemd.</i> ▪ <i>De eigen standpuntbepaling of visie wordt ethisch / normatief geëxpliciteerd.</i>	10	5.5			SPH 8, 15
	2				
	3				
	2				
	2				
	1				
<i>Totaal punten</i>					
Totale score	30	16.5			
Cijfer = totale score : 3	10	5.5			

8. Bijlage 8 *Beoordelingslijst onderzoeksprojecten voor de opdrachtgever*

Beoordelingsformulier onderzoeksproject door opdrachtgever

Naam student(-en) Nick Markies S1008958

Datum beoordeling

Naam opdrachtgever Bianca Holvast

Naam begeleidend docent Jan Hulzebosch.

Beoordelingscriteria	oneens 1 2 3 4 5	eens 1 2 3 4 5	Eventuele toelichting
Belang van het onderzoeksproject De student laat zien dat hij een relevant onderzoeksproject met een heldere probleemstelling en –analyse op kan zetten. <i>Criteria:</i> ▪ <i>Het onderzoeksproject is relevant voor de opdrachtgever.</i> ▪ <i>De projectopdracht is goed geïnterpreteerd door de studenten en heeft geleid tot een juiste probleemstelling.</i>	1 2 3 4 5 1 2 3 4 5		
Resultaten van het onderzoeksproject De student laat zien dat hij juiste conclusies en bruikbare aanbevelingen kan formuleren op basis van het			

onderzoeksproject. <i>Criteria:</i> ▪ <i>De resultaten van het onderzoeksproject beantwoorden aan de verwachtingen van de opdrachtgever.</i> ▪ <i>Het onderzoeksproject heeft voor de opdrachtgever concrete oplossingen en/of aanbevelingen opgeleverd voor de toekomst.</i> ▪ <i>De resultaten zijn zo opgeleverd dat ze daadwerkelijk toepasbaar zijn voor de opdrachtgever.</i> ▪ <i>De studenten bekijken kritisch terug op de onderzoeksresultaten door knelpunten en dilemma's binnen het werkveld en de beroepsuitoefening te formuleren.</i>	1 2 3 4 5 1 2 3 4 5 1 2 3 4 5 1 2 3 4 5	
Samenwerking en communicatie De student laat in het onderzoeksproject zien professioneel te kunnen samenwerken met zowel de opdrachtgever als medestudenten en is in staat het project binnen gegeven kaders adequaat te organiseren. <i>Criteria:</i> ▪ <i>De studenten hebben zelfstandig gewerkt aan het onderzoeksproject.</i> ▪ <i>De studenten hebben in voldoende mate en op tijd gecommuniceerd met de opdrachtgever.</i> ▪ <i>De studenten hebben in hun onderlinge samenwerking er blijk van gegeven als team aan de opdracht te hebben gewerkt.</i> ▪ <i>Het onderzoeksproject is door de studenten goed gepland en georganiseerd.</i>	1 2 3 4 5 1 2 3 4 5 1 2 3 4 5 1 2 3 4 5 1 2 3 4 5	

▪ <i>Het onderzoeksproject is binnen de randvoorwaarden (tijd, geld) adequaat uitgevoerd.</i>		
Eindoordeel door de opdrachtgever	○ Onvoldoende ○ Voldoende ○ Goed ○ Zeer goed	

N.B: Indien het eindoordeel door de opdrachtgever 'onvoldoende' luidt, vindt er een gesprek plaats tussen de opleiding en de opdrachtgever.